

## EĞRİDİR

Isparta iline bağlı ilçe merkezi.

Kendi adıyla anılan gölün güneybatı kıyısında, bu göle doğru bir yarımada biçiminde uzanan ve kıynın açığında da iki ada ile devam eden bir çıkıntının uç kısmında deniz seviyesinden 925 m. yükseklikte kurulmuştur. Akdeniz kıyılarının önemli liman şehri Antalya'ya Anadolu'nun iç bölgelerine, Ege kıyılarını Büyük Menderes vadisini takip ederek Göller yöresine, oradan da Konya'ya bağlayan yollar buradan geçer.

Eğridir'in İlkçağ tarihine ait fazla bilgi yoksa da buranın Ortaçağ'ın önemli merkezlerinden olan Prostan'ın yerini aldığı bilinmektedir. Daha sonra şehir 1204 yılında Anadolu Selçuklu Devleti'nin eline geçti. Selçuklu sultanları göl kenarında bulunan bu güzel beldeyi zaman zaman sayfiye yeri olarak kullandılar. Ortaçağ'da, Mısır'la ticaret ilişkisini sağlayan Antalya Limanı'ndan Anadolu içlerine giden yol üzerinde önemli bir konaklama ve ticaret merkezi haline gelen Eğridir, bu özelliğinin yanı sıra XII. yüzyılın son yarısıyla XIII. yüzyılda ilmi ve sosyal hareketlerin de canlı olduğu ve bununla ilgili müesseselerin (medrese, tekke, mevlevihâne vb.) bulunduğu şehirler arasında yer aldı (Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 27).

Anadolu Selçuklu Devleti'nin parçalanmasından sonra Feleküddin Dündar Bey tarafından XIII. yüzyılın sonlarına doğru (bazı kaynaklara göre XIV. yüzyılın ilk yıllarında) Hamîdoğulları Beyliği kurulunca bu beyliğin Uluborlu'dan sonra ikinci merkezi Eğridir olmuştur. Beyliğin kurucusu bu şehirde imar hareketlerine girişmiş ve kendi adına izâfetle buraya Felekâbâd veya Felekbâr adını vermişti. Şehir 1324'te İlhanlılar'ın Anadolu valisi Timurtaş tarafından işgal edilince Hamîdoğulları Beyliği'nin kurucusu Dündar Bey İlhanlı hâkimiyetini tanıdı. Kısa süre sonra Timurtaş'ın Mısır'a kaçışından faydalanan Dündar Bey'in oğlu Hızır Bey 1328 yılında tekrar Eğridir'e hâkim oldu. 1333 yılında burayı ziyaret eden İbn Battûta, "Egridür" (اگریدور) şeklinde anıldığı şehrin meyve bahçeleriyle kuşatıldığını, çarşı ve pazarlarının düzenli ve canlı olduğunu belirtir. Aynı zamanda burayı dünyanın en güzel yerleşim yerlerinden biri olarak tasvir eder ve Eğridir gölü üzerinde ulaşımın kayıklarla sağlandığını söyler.

XIV. yüzyılın ikinci yarısında Eğridir Karamanoğulları'nın saldırılarına uğradı. Karamanoğulları tarihinden ve Karamanoğulları ile Hamîdoğulları arasındaki mücadelelerden söz eden Şikârî'nin eserinde, günümüzde daha önemli merkezler olan Burdur ve Isparta'nın adı geçmediği halde Eğridir'in adına sıkça rastlanır. Bu eserde adı "Eğridere" olarak da geçen Eğridir'e Karaman Sultanı Alâeddin'in hücum edip "on iki bin bina"sını yerle bir ettiği, Hamîdoğlu beyi İlyas Bey'in de Germiyanogulları'nın yardımı sayesinde Eğridir'i geri aldığı anlatılır. Komşularının saldırıları üzerine Hamîdoğulları önceki komşuları olan Germiyanogulları ve Osmanogulları'ndan yardım istemek zorunda kaldılar. Osmanogulları'nın bu yardımına karşılık Hamîd Beyliği'nin bazı toprakları onlara verildiği halde Eğridir 1390 yılına kadar beyliğin elinde kaldı ve bu tarihte Yıldırım Bayezid tarafından Osmanlı hâkimiyeti altına alındı.

Timur 1402 yılında kazandığı zaferin ardından Anadolu'da giriştiği hareket sırasında bazı kaynaklara göre 2 Aralık 1402, bazılarına göre ise 11 Mart 1403'te Eğridir'i ve Eğridir halkının sığınmış olduğu Nis adasını zaptetti ve burayı Karamanoğlu II. Mehmed'e verdi. Mehmed Bey de Timur adına Kayseri, Konya, Lârende'de olduğu gibi Eğridir'de sikke bastırdı. Fakat Karamanlılar daha sonra 1425 yılında Eğridir'i Osmanlılar'a iade etmek mecburiyetinde kaldılar.

Eğridir Osmanlı idaresi altında Selçuklu ve Hamîdoğulları dönemindeki ihtişamını kaybetti, kalesi harap oldu ve sö-nükleşti. XVI. yüzyılın başlarında Isparta'nın nüfusu Eğridir'i geçmişti. Meselâ 1522 yılına ait tahrir kayıtlarına göre Eğridir'de 391 hâne bulunmasına karşılık Isparta'da hâne sayısı 446 idi. Bununla birlikte bir pazar yeri olma özelliğini sürdürüyordu. Nitekim XVI. yüzyılda Hamîd sancağı içindeki on altı pazar yerinden

biri de Eğridir idi. Ayrıca burası Hamîd sancağına bağlı bir kaza merkezi durumundaydı. Tahrir defterlerindeki bilgilere göre Eğridir XV ve XVI. yüzyıllarda sancakta müstahkem, surlarla çevrili ve kalesi olan tek şehir özelliğini de taşı-maktaydı. XVI. yüzyılda Eğridir'de on altı mahalle bulunuyordu. Bunlar arasında en kalabalık olanlarını Feryas, Çukur Mescid, Mescid-i Ağa, Zâviye-i Mevlânâ Abdi, Mescid-i İmâret, Mescid-i Hacı, Mescid-i Demirkapı adlı mahalleler teşkil ediyordu. Ayrıca Nis adasında da yerleşme mevcuttu. Bu adada 1501'den önce on dört hâne müslüman, altmış hâne hristiyan vardı; bu rakamlar XVI. yüzyılın ikinci yarısında yirmi beş hâne müslüman, kırk hâne hristiyan şeklindeydi. Eğridir'in toplam hâne sayısı 1501'den önce 367, 1522'de 391, 1568'de ise 365 kadardı. Nis adasında yaşayanların dışında Eğridir'in içinde de az sayıda hristiyan bulunuyordu (1501'den önce yirmi beş hâne, 1522'de beş hâne, 1568'de beş hâne). Bu rakamlara göre Eğridir'in XVI. yüzyıldaki toplam nüfusu yaklaşık 2000 dolayındaydı (Arıkan, s. 20-52).

XVII. yüzyılda Eğridir hemen hemen XVI. yüzyıldaki durumunu korudu. *Cihan-nümâ*'ya göre burası mâmur, birçok cami ve hamama sahip önemli bir şehirdi. Burada bir medrese bulunuyordu, yerleşme sur dışına taşmıştı. Nis adasında müslüman ve hristiyan nüfus bir arada oturuyordu (s. 640). Şehrin surlarının XVIII. yüzyıl başlarında bile sağlamlığını koruduğu, bu yüzyılda Eğridir'i ziyaret eden Batılı seyyah ve araştırmacılar tarafından belirtilmiştir. Meselâ 1706 yılında burayı ziyaret eden Fransız seyyahı Paul Lucas Eğridir'in iyi tahkim edilmiş durumundan, çevresindeki verimli araziden ve ayrıca Eğridir gölündeki Nis adasından bahseder.

XIX. yüzyılda birçok seyyah ve araştırmacı Eğridir'e uğramıştır. Bunlar arasında

Eğridir'den  
bir görünüşü

da, 1816'da Göller yöresine gelen Otto von Richter, 1833'te Eğridir'e uğrayan ve eserinde Eğridir gölündeki adalara da temas eden Arundell, 1840'ta gelen ve Eğridir'de 500-600 ev bulunduğunu ifade ettikten sonra bu evlerden 150 kadarının Rumlar'a ait olduğunu belirten Hamilton sayılabilir. Aynı yüzyılın sonunda G. Hirschfeld, birçok antik yerleşme merkezinin mevkiini tayin etmek amacıyla yaptığı inceleme seyahatleri çerçevesinde 1872 yılında Eğridir'e uğrayarak şehrin İlkçağ'daki yerini tesbite çalışmıştır. Seyyahların ifadelerinden, Eğridir'in XVI. yüzyıldan bu yana pek fazla gelişmemiş olduğu anlaşılmaktadır. 1305 (1887-88) tarihli *Konya Vilâyeti Salnâmesi*'ne göre bu sıralarda Eğridir'de dördü minareli olmak üzere otuz iki cami, on yedi mescid, iki medrese, bir kütüphane, dört hamam, 150 kadar dükân, üç han ve iki kilise vardı.

Eğridir'in Osmanlı döneminde XX. yüzyılın başlarına kadar ulaşım bakımından pek parlak olmayan vaziyeti, İzmir-Aydın demiryolu hattının 1912 yılında buraya kadar uzatılmasıyla iyi bir duruma geldi; bu sayede halı sanayii ve halı ticaretinde belirgin bir ilerleme kaydedildi. Yapılan bir araştırmaya göre 1910-1913 yıllarında Eğridir'de 500 halı tezgâhı bulunuyor, bu tezgâhlarda 1500 işçi çalışıyor ve 15.000 m<sup>2</sup> halı dokunuyordu.

İlk defa, göle doğru uzanan yarımadanın ucunda yerleşmiş bulunan ve ka-

ra tarafından da surlarla korunan Eğridir'in iskân sahası zamanla büyüyünce söz konusu surlar içeriye doğru birkaç kere yer değiştirmiş, günümüzde de Eğridir'in iskân sahası Eğridir sivrisinin (Eğridir dağı) dik yamacına dayanmıştır. I. Dünya Savaşı'ndan önce nüfusu 6000 kadar tahmin edilen kasaba, 1927 yılındaki sayıma göre 5000'in altında bir nüfusa sahipti (4412). Kuzey-güney doğrultusunda yayılan şehrin 1940'lı yılların başında on üç mahallesi bulunuyor, hâne sayısı ise 1000'e ulaşmıyordu. Nüfusu uzun süre çok yavaş artarak ve arada küçük iniş ve çıkışlar yaparak 1955'te 6546'ya ulaştı. 1959 yılı Mayıs ayı başında önemli bir yangın felâketi geçiren Eğridir'in aynı yıl içinde İzmir-Konya karayolunun tamamlanmasıyla önemi arttı. 1960 sayımında 7071 olan nüfusu ilk defa 1980 yılında 10.000'i aşarak 12.415'i buldu. Yeni mahallelerin eklenmesiyle mahalle sayısı yirmi ikiye ulaştı. En kuzeydeki İstasyon mahallesinden güneydeki Pınar mahallesine doğru uzanan Eğridir'in 1990 sayımına göre nüfusu 15.828 idi. Bu mahallelerden biri de göl üzerindeki Nis adası (yeni adı Yeşilada) üzerinde yayılan Yeşilada mahallesidir. Eskiden kayıklarla gidilip geline bu mahalle, son yıllarda göl sularının alçalmasından da faydalanılarak bir karayolu ile Eğridir'e bağlanmıştır.

Eğridir'de başlıca tarihî eser olarak menşei eski çağlara kadar giden, fakat Selçuklu Sultanı I. Alâeddin Keykubad (1220-1237) tarafından âdeti yeniden inşa edilerek onarılan İckale, II. Gıyaseddin Keyhusrev'in (1237-1246) han olarak yaptırdığı ve Hamidoğlu Dündar Bey tarafından 1301 yılında medreseye dönüştürülen Taşmedrese ile (Dündar Bey Medresesi) Hamidoğulları'ndan Hızır Bey'in 1327-1328 yıllarında yaptırdığı Hızır Bey Camii (Ulucami) sayılabilir. Günümüzde Isparta iline bağlı bir ilçenin merkezi olan Eğridir aynı zamanda turistik bir yerdir. 1841 km<sup>2</sup> genişliğindeki ilçenin nüfusu 1990 sayımına göre 41.266 idi. Son yıllarda adı Eğirdir şekline dönüştürülmüştür.

#### BİBLİYOGRAFYA :

Mütevîî, *Nüzhettü'l-kulûb* (Strange), s. 99; Nizâmeddin-i Sâmî, *Zafernâme* (trc. Necati Lugal), Ankara 1987, s. 321; Hoca Sâdeddin, *Tâcüt-tevârîh*, I, 211; Kâtib Çelebi, *Cihannümâ*, s. 640; Şikârî Ahmed, *Karaman Tarihi*, s. 126, 157; *Konya Vilâyeti Salnâmesi* (1305), s. 150-151; E. V. J. Arundell, *Discoveries in Asia Minor*, London 1834, s. 327; H. Rott, *Kleinasiatische Denkmäler aus Pisidien, Pamphylien,*

*Kappadokien und Lykien*, Leipzig 1908, s. 83, 93; Uzunçarşılı, *Osmanlı Tarihi*, I, 27, 49, 320; IV/1, s. 436-437; a.m.f., *Anadolu Beylikleri*, s. 17, 43, 62-66, 208; X. de Planhol, *de la Plaine Pamphylie aux lacs Pisidiens*, Paris 1958, s. 89, 90-92, 111, 126, 385-386; W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (trc. Mihri Pektaş), İstanbul 1960, s. 454-455; Danişmend, *Kronoloji*, I, 91, 137-138; Süleyman Sükûtî Yiğitbaşı, *Eğirdir-Felekâbâd Tarihi*, İstanbul 1972; Orhan Kurmuş, *Emperyalizm'in Türkiye'ye Girişi*, İstanbul 1974, s. 134; Suraiya Faruqi, "16. Yüzyılda Batı ve Güney Sancaklarında Belirli Aralıklarla Kurulan Pazarlar" (trc. Melek Eğilmez), *Türkiye İktisat Tarihi Üzerine Araştırmalar: Gelişme Dergisi Özel Sayısı 1978*, Ankara 1979, s. 56; Bosworth, *İslâm Devletleri Tarihi*, s. 304-305; Mehmet Özsait, *İlkçağ Tarihinde Pisidya*, İstanbul 1980, s. 4-7, 10, 15, 24, 26, 31, 39-41, 43, 53; a.m.f., *Heleistik ve Roma Devrinde Pisidya Tarihi*, İstanbul 1985, s. 127-128; Osman Turan, *Türkiye Selçukluları Hakkında Resmî Vesikalar*, Ankara 1988, s. 154-155; Zeki Ankan, *XV-XVI. Yüzyıllarda Hamit Sancağı*, İzmir 1988, s. 20-52, 110; Tuncer Baykara, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I*, Ankara 1988, s. 85; Erdoğan Merçil, *Müslüman-Türk Devletleri Tarihi*, Ankara 1991, s. 297-298; Hikmet Turhan Dağlıoğlu, "Onuncu Asırda Hamideli", *Çn*, sy. 54-55, Isparta 1938, s. 754-758; E. Honigman, "L'origine des noms de Balıkesir de Burdur et d'Eğridir", *Byzantion*, XIV, Bruxelles 1939, s. 649-656; Neşet Çağatay, "XV nci Asır Sonunda Isparta ve Havalisinin İktisadî ve İctimai Bünyesi", *Çn*, sy. 103-105, Isparta 1942, s. 1438; sy. 107-108 (1943), s. 1467; sy. 112-113 (1943), s. 1551; a.m.f., "Timurlenk'in Eğridir Seferi", a.e., sy. 118-120 (1944), s. 1643-1646; M. H. Ballance, "The Site of Prostanna", *Anatolian Studies*, IX, London 1959, s. 125-129; Talat Sungur, "Turizm ve Turistik Eğridir İlçesi", *Türk İdare Dergisi*, sy. 298, Ankara 1966, s. 164-193; David H. French — Stephen Mitchell, "Roma İmparatorluğunun İlk Devirlerinde Pisidia'da Yollar ve Ulaşım", *Türk Arkeoloji Dergisi*, sy. 24, Ankara 1977, s. 213-219; Ömer Özbek, "Eğridir Mübarizüddin Ertokuş Kervansarayı", *VD*, XI (1976), s. 293-311; Besim Darkot, "Eğridir", *İA*, IV, 199-201; J. H. Mordtmann — [Fr. Taeschner], "Eğridir", *EI<sup>2</sup>* (İng.), II, 691-692.



METİN TUNCEL

### EĞRİDİR ULUCAMİİ

(bk. ULUCAMİ).

### EĞRİDİRLİ HACI KEMAL

(X./XVI. yüzyıl)

Anadolu'da yaşayan belli başlı şairlerin şiiirlerinden örneklerle bunlara yazılan nazîrelerden meydana gelen *Câmiu'n-nezâir*'i düzenleyen şair ve musannif (bk. CÂMİU'n-NEZÂİR).

Eğridir'de Hızır Bey Camii

